

**Nova norma u sustavu arhivističkih opisa:
ISDF – Međunarodna norma za opis funkcija
(International Standard for Describing Functions)**

O ISDF-u

Nakon Opće međunarodne norme za opis arhivskog gradiva ISAD(G)¹ i Međunarodne norme arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji ISAAR(CPF)², Odbor za dobru praksu i standarde Međunarodnog arhivskog vijeća predstavio je u svibnju 2008. Međunarodnu normu za opis funkcija, ISDF.

Ova nova, treća norma u međunarodnoj arhivistici, dostupna je za sada na engleskom, francuskom, španjolskom i portugalskom jeziku, a od početka travnja 2008. primjerci cjelovitog teksta norme mogu se na osobna računala preuzeti sa službene internetske stranice Međunarodnog arhivskog vijeća (www.ica.org). Istodobno je na stranici Međunarodnog arhivskog vijeća objavljen i tekst predstavljanja, koji korespondira sa sadržajem unutar dijela ove norme.

Međunarodna norma za opis funkcija u sustavu arhivističkih opisa, uspostavljenom objavom prvog izdanja norme ISAAR(CPF), predstavlja poveznicu između norme za opis stvaratelja i norme za opis arhivskog gradiva. Formalno, struktura ISDF-a prati strukturu Međunarodne norme arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji:

Uvod

1. Predmet i svrha
 2. Povezane norme i smjernice
 3. Rječnik izraza i definicija
 4. Ustroj i uporaba norme
 5. Elementi opisa funkcija
 - 5.1 Područje identifikacije
 - 5.2 Područje konteksta
 - 5.3 Područje veza
 - 5.4 Područje kontrole
 6. Povezivanje funkcija s pravnim osobama, arhivskim gradivom i drugim izvorima
- Dodatak A: prikaz veza funkcija s pravnim osobama i arhivističkim izvorima
Dodatak B: cjeloviti primjeri

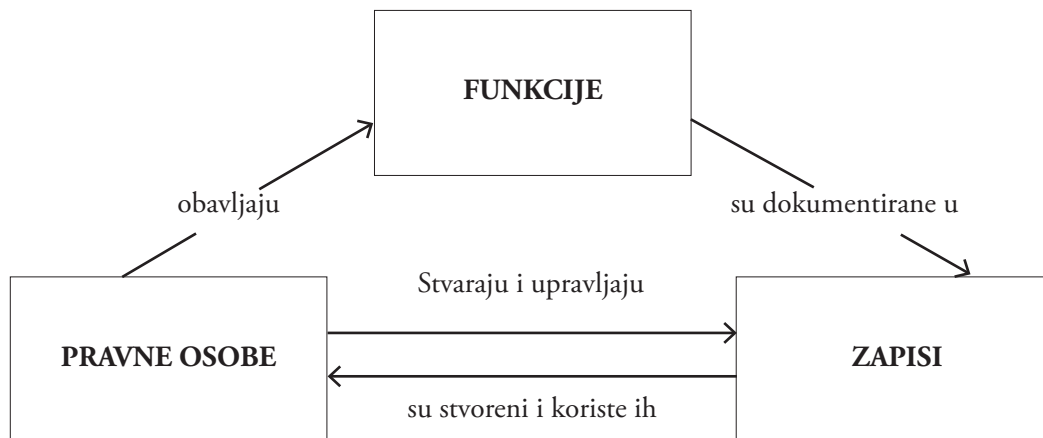
¹ Prijevod 2. izdanja ove norme objavio je Hrvatski državni arhiv 2001. godine.

² Prijevod 2. izdanja ove norme objavljen je u HDA 2006. godine.

Predmet i svrha norme

ISDF daje naputke za izradu opisa funkcija pravnih osoba povezanih sa stvaranjem i upravljanjem arhivskim gradivom.³ Pojam *funkcije* je u tekstu norme upotrijebljen kao širi, nadređen pojam, te obuhvaća značenja poslovnih funkcija, njihovih podfunkcija, poslovnih procesa, djelatnosti, aktivnosti i zadataka.⁴

Budući da su funkcije općenito znatno stabilnije od administrativno utvrđenih struktura te se one pri restrukturiranju pravnih osoba, odnosno njihovom spajanju ili razdvajanju, prenose s jedne pravne osobe na drugu ili s jedne ustrojbene jedinice na drugu, njihova analiza u proučavanju pravnih osoba – stvaratelja ima vrlo važnu ulogu kao podloga za brojne aktivnosti vezane uz skrb nad zapisima. Analiza i jasno definiranje funkcija predstavlja podlogu za klasifikaciju, vrednovanje, sređivanje i opis arhivskog i registraturnog gradiva, a ujedno je i sredstvo za pretraživanje, dohvat i analizu zapisa.⁵ Nadalje, opis funkcija ima vrlo važnu ulogu u tumačenju ili pojašnjenju provenijencije dokumenata, te može pomoći pri preciznijem određivanju konteksta njihova nastanka, upotrebe i korištenja. Osim što pojašnjava kontekst nastanka i korištenja dokumenata, opis funkcija bitan je i s obzirom na utvrđivanje zadaće ili svrhe koja stoji u ishodištu nastanka dokumenta, te osigurava bolji uvid u međusobne odnose među dokumentacijskim cjelinama istog stvaratelja.⁶

Dodatak A

– Prikaz veza funkcija s pravnim osobama te arhivskim i registraturnim gradivom

³ ISDF: International Standard for Describing Functions, 1.1.

⁴ ISDF, 1.2.

⁵ ISDF, 1.3.

⁶ ISDF, 1.4.

Svrha norme pojašnjena je u tri glavna područja primjene opisa funkcija:

- a. za opis funkcija kao jedinica unutar cjelovitog sustava arhivskih opisa
- b. za nadzor nad nastankom pristupnih točaka unutar arhivskog opisa i njihovom upotrebom
- c. za dokumentiranje veza između različitih funkcija, kao i za dokumentiranje veza između funkcija, pravnih osoba koje ih obavljaju te zapisa koji su time stvoreni.⁷

Cilj ISDF-a je nadopuniti dijelove arhivskih opisa izrađenih prema Međunarodnoj normi za opis arhivskog gradiva te dijelove zapisa nastalih u skladu s Međunarodnom normom arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji, s ciljem da se odvajanjem informacija o funkcijama umanju mogućnost ponavljanja informacija i omogući stvaranje prilagodljivog arhivističkog sustava opisa.

Povezane norme i smjernice

U odnosu na drugo izdanje Međunarodne norme arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji ISAAR(CPF) iz 2006. godine, navod normi i smjernica ovdje uključuje novije izdanje standarda: ISO 3166 *Codes for the representation of names of countries and their subdivisions*⁸ te novi standard ISO 23081 – *Information and documentation – Records management processes – Metadata for records, parts 1 and 2* (Geneva: International Standards Organization, 2006–2007).

Rječnik izraza i definicija

S obzirom na komplementarnost sadržaja ove norme s ISAAR(CPF), rječnik sadrži iste izraze i definicije. Novi pojam, *funkcija*, definiran je kao svrha, odgovornost, zadaća više razine koja proizlazi iz djelokruga rada pravne osobe ostvarenog temeljem nadležnosti, zakona i propisa te usmjerenja.

⁷ ISDF, 1.5.

⁸ U odnosu na izdanje ove norme iz 1997, koje je navedeno u 2. izdanju ISAAR(CPF), ISO 3166-1 – *Codes for the representation of names of countries and their subdivisions – Part 1: Country codes*, Geneva: International Standards Organization, 2006; ISO 3166-2 – *Codes for the representation of names of countries and their subdivisions – Part 2: Country subdivision code*, Geneva: International Standards Organization, 1998; ISO 3166-3 – *Codes for the representation of names of countries and their subdivisions – Part 3: Code for formerly used names of countries*, Geneva: International Standards Organization.

Ustroj i uporaba norme

Norma određuje tipove informacija koje mogu biti uključene u opise funkcija i upućuje na način na koji takvi opisi mogu biti uvršteni u arhivistički informacijski sustav pri čemu se ističe kako bi sadržaj pojedinih informacija koje čine opis trebao biti određen pravilima ili propisima kojih se arhiv pridržava u svome radu.

Elementi opisa raspoređeni su u četiri područja obavijesti: *Područje identifikacije*, *Područje konteksta*, *Područje veza* i *Područje kontrole*, unutar kojih je raspoređeno ukupno 23 elementa opisa. Elementima opisa funkcije pridodana su još tri elementa za povezivanje opisa funkcije s drugim zapisima. U normiranom opisu obavezna je uporaba tri elementa: *Vrsta funkcije* (5.1.1), *Normirani oblik naziva funkcije* (5.1.2), *Identifikacijska oznaka opisa funkcije* (5.4.1), uz napomenu da bi normirani oblici, uz druge elemente opisa čija je svrha da posluže kao pristupne točke za cjelovite zapise, trebali nastati u sklopu nacionalnih praksi.

Struktura informacija koje o elementima opisa funkcija nudi ISDF također se nadovezuje na prethodne standarde, te se za svaki od elemenata opisa identificira naziv, svrha, pravila koja se mogu primijeniti pri izradi sadržaja elementa te, gdje je moguće, primjeri.

Budući da je namjera da opis funkcija bude povezan sa zapisima o stvaratelju te s opisom arhivskog gradiva, uz primjenu pravila važećih u nacionalnim arhivističkim praksama, te da sustav arhivskih opisa bude usklađen sa sve tri norme, neovisno o formalnom obliku zapisa (radi li se o strukturiranom zapisu u ili narativnoj formi), u šestome dijelu norme prikazane su smjernice za formalno povezivanje zapisa nastalih prema tri spomenute komplementarne norme.

Elementi opisa funkcija

Područje identifikacije (5.1) norma dijeli na četiri elementa: *Vrsta funkcije* (5.1.1), kojoj je cilj identificirati radi li se o funkciji ili nekoj od njezinih podfunkcija ili dijelova te *Normirani oblik naziva funkcije* (5.1.2), kojem je cilj utvrditi normirani oblik kako bi poslužio kao pristupna točka opisu funkcije. Kako bi se kasniji opis funkcije razlikovao od drugih opisa srodnih funkcija, preporučeno je da se pri oblikovanju *Normiranog naziva funkcije* upotrijebe administrativne ili teritorijalne odrednice. Istaknuta je obaveza da se ovaj element koristi zajedno s *Identifikacijskom oznakom opisa funkcije* (5.4.1), odnosno elementom opisanim unutar Područja kontrole opisa (5.4). Treći element unutar Područja identifikacije odnosi se na *Usporedne oblike naziva* (5.1.3), čiji je cilj naznačiti različite oblike naziva pod kojima se normirani oblik naziva navodi u drugim jezicima ili pismima, a u skladu s bitnim nacionalnim ili međunarodnim pravilima. U sadržaj prethodnog elementa opisa *Ostali oblici*

naziva (5.1.4) bi prema preporuci trebalo uključiti sve poznate nazive funkcija, bez obzira na njihovu ili njihov izvor, koji, kao pristupne točke, mogu olakšati dohvat zapisa. Posljednji element opisa *Klasifikacija* (5.1.5) izravno upućuje na izvore obavijesti nastale izvan sustava arhivističkih normi.

Područje konteksta (5.2) regulira područje informacija koje su relevantne za tumačenje normiranog opisa u širem kontekstu. Elementom *Vrijeme* (5.2.1) identificira se razdoblje postojanja funkcije. *Opis* (5.2.2) bi trebao osigurati informacije o sadržaju i svrsi funkcije, a *Povijest* (5.2.3) pružiti sažet historijat funkcije koji bi u narativnom obliku, ili kao zapis organiziran kronološki, trebao sadržavati informacije o tome kako je i na koji način funkcija ostvarivana, ulogu pojedinih entiteta (primjerice: osoblja, činovnika, odjela, organizacija i dr.) u njezinome obavljanju, te podatak o mogućim promjenama ovih uloga tijekom razdoblja postojanja funkcije. Cilj elementa *Zakoni* (5.2.4) je identificirati i navesti pravnu osnovu za obavljanje funkcije.

Područje veza (5.3) precizira i definira vrstu veza među različitim opisima funkcija tako da zapisu o funkciji pridružuje osnovne identifikacijske podatke te osnovne podatke o sadržaju i naravi veze između funkcija i zapisa o funkcijama i to putem sljedećih elemenata: *Normirani oblik naziva / oznaka povezane funkcije* (5.3.1), *Vrsta funkcije* (5.3.2), čiji bi sadržaj trebao pružiti obavijest u kakvom je odnosu opisivana funkcija s povezanom funkcijom, te radi li se o vezi na razini funkcije ili o vezi uspostavljenoj unutar jednog od njezinih dijelova. Sadržaj elementa *Vrsta veze* (5.3.3) trebao bi utvrditi najopćenitiju vezu između funkcije koja se opisuje i povezane funkcije prema kategorijama veza (vremenske, hijerarhijske, asocijativne) utvrđenim prethodno već u ISAAR (CPF). U elementu *Opis veze* (5.3.4) trebalo bi zabilježiti precizan opis vrste veze između opisivane i povezane funkcije, a u elementu *Nadnevci veze* (5.3.5) pružiti podatak o vremenu trajanja veze između opisivane i povezane funkcije.

Na kraju ovog područja navode se, unutar primjera opisa područja *Veza*, primjeri opisa povezanih funkcija, sa svrhom prikazivanja načina na koji se unutar opisa funkcije objedinjuju zapisi o više povezanih funkcija. Način povezivanja opisa više povezanih funkcija preuzet je iz ISAAR(CPF).

Područje kontrole opisa (5.4) sadrži obavezan element *Oznaka opisa funkcije* (5.4.1) kojem je cilj precizno identificirati opis funkcije u kontekstu unutar kojega je predviđeno njegovo korištenje, a u skladu s lokalnim, nacionalnim ili međunarodnim pravilima i konvencijama (pravila i konvencije istaknuti su u uvodnome dijelu norme, a ovdje se, u slučaju međunarodne upotrebe opisa, podsjeća na primjere oznaka za države). Sadržaj *Oznake ustanove* (5.4.2) trebao bi jednoznačno zabilježiti ustanovu koja je odgovorna za izradu, mijenjanje ili diseminaciju opisa, ili navesti međunarodnu oznaku ustanove, u skladu s nacionalnom ili međunarodnom normom

za oznake ustanova.⁹ U sadržaju *Pravila i/ili Konvencije* (5.4.3) trebalo bi zabilježiti imena te, ukoliko je korisno, izdanja nacionalnih i međunarodnih pravila i konvencija korištene pri izradi opisa funkcije. U elementu *Status* (5.4.4) trebalo bi zabilježiti radi li se o nacrtu, konačnoj, izmijenjenoj ili izbrisanoj verziji kako bi korisnici opisa mogli razumjeti status zapisa, a u elementu *Razina podrobnosti* (5.4.5) naznačiti u skladu s nacionalnim smjernicama je li pri opisu funkcije primijenjen minimalan, djelomičan ili maksimalan broj elemenata ponuđenih u ISDF-u. U odsustvu nacionalnih smjernica pod minimalnom razinom podrobnosti podrazumijeva se opis sastavljen samo od tri neophodna elementa istaknuta u uvodnom dijelu ISDF-a (4.7), dok se potpunim zapisima smatraju oni unutar kojih su obuhvaćene informacije o svim relevantnim elementima ove norme. Opisi sadržaja elemenata *Nadnevci nastanka, izmjene ili brisanja* (5.4.6), *Jeziči i pisma* (5.4.7), *Izvori* (5.4.8) i *Napomene o održavanju* (5.4.9), primijenjeni na opis funkcija, također ne donose nikakve promjene u odnosu na 2. izdanje ISAAR(CPF).

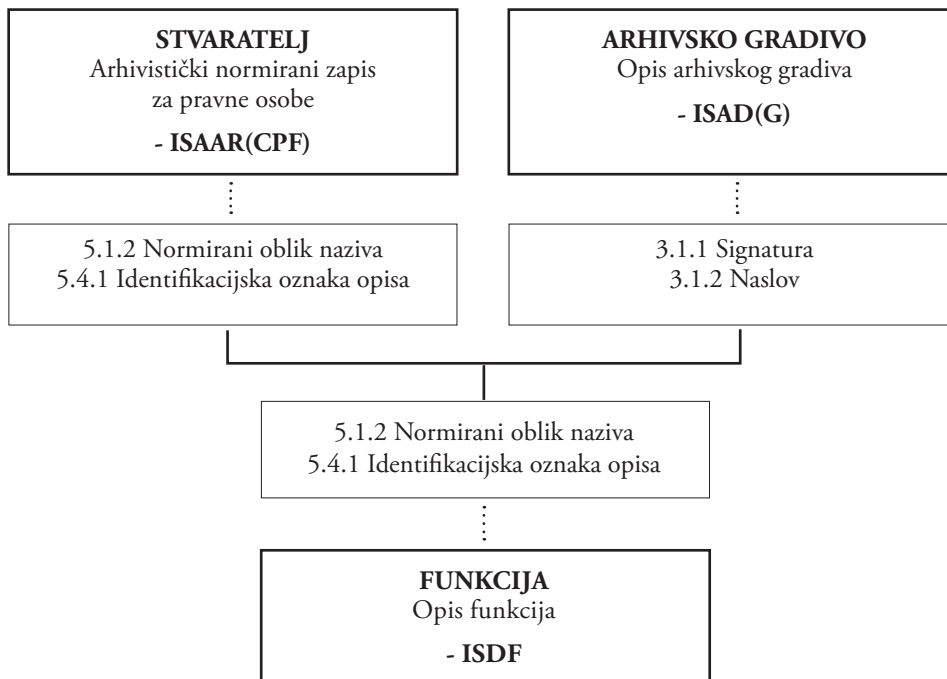
Povezivanje zapisa

Unutar šeste cjeline (*Povezivanje funkcija sa zapisima o pravnim osobama, arhivskim gradivom i drugim izvorima*) uvodno se naglašava kako je preduvjet iskoristivosti opisa funkcija njihovo povezivanje s opisima u normiranim zapisima za pravne osobe, ali i da se opisi funkcija mogu povezivati i s drugim prikladnim izvorima informacija.

Primarna mjesta veza za povezivanje zasebnih povezanih zapisa su identifikacijske oznake zapisa i normirani nazivi predmeta opisa (stvaratelja, funkcije i arhivskog gradiva), a koje imaju status obaveznih elemenata: normirani nazivi predmeta opisa unutar sva tri standarda nalaze se unutar područja identifikacije, kao i signatura u ISAD(G)¹⁰, dok su identifikacijske oznake opisa funkcije i identifikacijske oznake opisa stvaratelja u druge dvije norme smještene unutar područja kontrole:

⁹ U kontekstu širenja arhivističkog informacijskog sustava, a na temelju nacрта norme *International Standard for Institutions with Archival Holdings – ISIAH*, koji je objavljen u svibnju 2007. godine, valja spomenuti da će element *Oznaka ustanove* (5.4.2), koju je iz strukture informacija unutar Područja kontrole ISDF preuzeo od ISAAR(CPF) uskoro također biti pristupnica prema međunarodno normiranim arhivističkim zapisima o ustanovama koje skrbe o arhivskom gradivu.

¹⁰ Budući da sva tri standarda nude fleksibilnost u načinu izrade opisa te ostavljaju mogućnost za kombiniranje i pridodavanje dodatnih elemenata opisa, unutar zapisa prema ISAD(G) moguće je dodatno pridodati element koji će jedinstveno identificirati svaki zapis ili verziju arhivističkog opisa arhivskog gradiva. Međutim, ovdje se, iz praktičnih razloga, navode samo pojedinim standardom utvrđeni elementi opisa.

Prikaz primarnih pristupnih točaka u povezivanju zapisa o funkcijama, pravnim osobama i arhivskom gradivu

Posebno, ISDF upućuje na tri elementa koja omogućavaju povezivanje opisa funkcija s normiranim zapisom o stvaratelju i opisom arhivskog gradiva:

1. *Oznaka i naziv/naslov povezanog izvora* (6.1), čija je svrha uspostaviti jedinstvenu vezu s povezanim izvorom i omogućiti povezivanje opisa funkcije s povezanim izvorom.
2. *Vrsta veze* (6.2) služi za prikazivanje vrste veze između funkcije te arhivskog i registraturnog gradiva / pravne osobe. Unutar sadržaja ovog elementa upućuje se na pružanje obavijesti o načinu na koji je pravna osoba izvršavala određenu funkciju (potpuno/djelomično, sukladno propisima, sukladno djelokrugu rada).
3. *Vrijeme veze* (6.3): pruža obavijest o trajanju veze između funkcije i povezanog izvora.

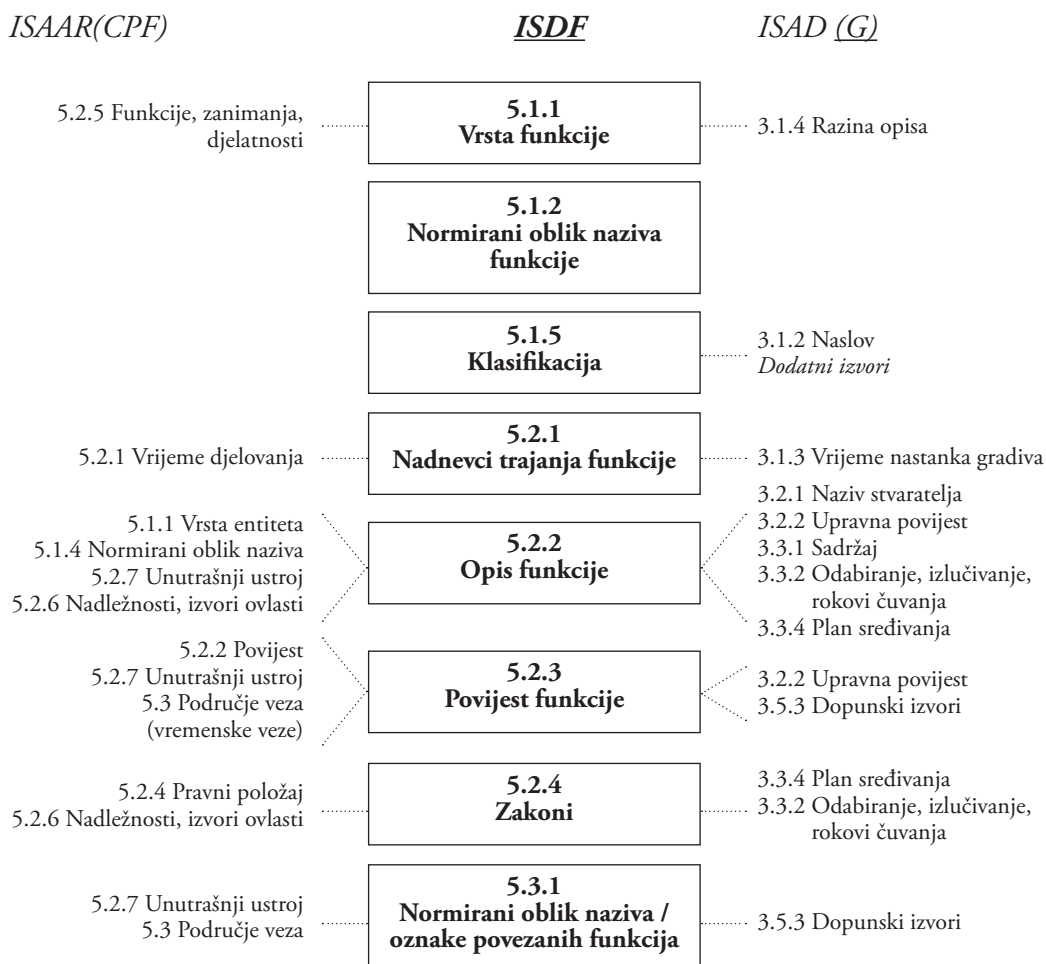
Kao i prethodno objavljene norme, i ISDF obilježava deklarirana prilagodljivost u oblikovanju zapisa, te se i u ovom standardu ističe da se izrađivačima prilikom oblikovanja opisa ostavlja prostor za izbor elemenata, način oblikovanja obavijesti (u strukturiranoj ili narativnoj formi) kao i mogućnost integracije elemenata opisa iz ISDF-a unutar opisa arhivskog gradiva, odnosno arhivističkog normiranog zapisa za pravnu osobu, a sukladno nacionalnoj praksi odnosno praksi ustanove u kojoj se izrađuje opis.

Umjesto zaključka – mogućnosti i izazovi

Dopuna sustava opisa normom ISDF predstavlja nezanemariv arhivistički izazov, kako hrvatskoj arhivističkoj praksi, tako i praksi DAPA.

Iz prikaza ISDF-a, a u usporedbi s druge dvije norme, valja naglasiti važnost onog dijela sadržaja norme koji ističe da se na većinu elemenata ISDF-a mogu vezati zasebne pristupnice prema drugim zapisima.¹¹

Sljedeći prikaz pokazuje samo neka od područja referencije ISDF-a unutar elemenata druga dva standarda, odnosno prikaz uzajamnih referenci za sadržaje i obavijesti strukturirane unutar elemenata međunarodnih arhivističkih normi:

Prikaz uzajamnih referenci za sadržaje i obavijesti strukturirane unutar elemenata međunarodnih arhivističkih normi

¹¹ ISDF, 4.9.

Zaključno, budući da ISDF ima znatno šire područje arhivističke primjene, ova nova norma predstavlja nezanemariv arhivistički izazov, kako hrvatskoj arhivističkoj praksi (na području vrednovanja i obrade arhivskog gradiva, ali i mogućnosti izrade modernijeg, funkcionalnog klasifikacijskog sustava u uredskom poslovanju), tako i praksi stvaranja informacijskog sustava Državnog arhiva u Pazinu.

Iva Grdinić